

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі розглянуто класифікацію капіталу підприємства як важливу складову системи управління фінансовими ресурсами. Висвітлено економічну сутність капіталу, його роль у забезпеченні фінансової стійкості та ефективності діяльності підприємства. Подано основні підходи до класифікації капіталу за сферою діяльності, способом виникнення та способом оцінювання у часі. Обґрунтовано практичне значення раціонального формування та використання капіталу в умовах економічної нестабільності та посилення конкурентного середовища.

Ключові слова: капітал підприємства, класифікація капіталу, власний капітал, позиковий капітал, структура капіталу, фінансові ресурси, управління капіталом

Abstract

The paper examines the classification of enterprise capital as an important component of the financial resource management system. The economic essence of capital and its role in ensuring financial stability and operational efficiency of the enterprise are highlighted. The main approaches to the classification of capital according to the sphere of activity, method of origin, and method of time evaluation are presented. The practical significance of rational formation and use of capital in conditions of economic instability and increasing competition is substantiated.

Keywords: enterprise capital, capital classification, equity capital, borrowed capital, capital structure, financial resources, capital management

Вступ

У сучасних умовах ведення господарської діяльності українські підприємства функціонують у непростому та нестабільному економічному середовищі, що спричинене впливом воєнного стану, нестабільністю фінансових ринків, інфляційними коливаннями та загальним погіршенням економічної ситуації в країні. У таких обставинах особливого значення набуває ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема оптимізація вартості капіталу, яка виступає важливим фактором забезпечення фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Результати дослідження

Ефективне управління капіталом підприємства полягає у забезпеченні раціонального співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами, що дає змогу мінімізувати вартість капіталу та підвищити прибутковість діяльності підприємства. Необхідність якісного управління капіталом обумовлюється впливом таких чинників [1]:

- забезпечення фінансової стійкості та рівноваги підприємства;
- підтримання безперервного процесу виробничо-господарської діяльності;
- формування оптимальної структури власного і позикового капіталу;
- скорочення середньозваженої вартості капіталу;
- підвищення ефективності використання фінансових ресурсів;
- зниження ризику втрати платоспроможності та фінансової нестабільності;
- посилення інвестиційної привабливості підприємства.

Капітал підприємства доцільно розглядати як результат фінансово-економічних взаємовідносин між підприємством, його власниками, кредиторами, інвесторами та іншими учасниками економічної діяльності. Формування і використання капіталу здійснюється в процесі господарської діяльності та відображає систему відносин, пов'язаних із залученням, розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Формування та використання капіталу відбувається у межах фінансових, інвестиційних і кредитних відносин підприємства та супроводжується належним документальним оформленням.

Структура капіталу залежить від специфіки діяльності підприємства, масштабів його функціонування та умов залучення фінансових ресурсів із різних джерел.

За джерелами формування та економічною сутністю капітал підприємства поділяється на власний і позиковий, які є важливими складовими забезпечення фінансової стабільності, ефективного функціонування та подальшого розвитку підприємства. [2]

Розглянемо особливості капіталу підприємства за класифікацією залежно від сфери діяльності, у якій він функціонує.

Такий підхід дозволяє визначити напрями використання фінансових ресурсів підприємства та оцінити їх роль у забезпеченні ефективної господарської діяльності.

Першим видом є виробничий капітал, який безпосередньо використовується у процесі виробництва продукції, виконання робіт або надання послуг. До його складу належать основні засоби, виробниче обладнання, сировина, матеріали, виробничі запаси та інші ресурси, що забезпечують безперервність виробничого процесу. Саме виробничий капітал формує матеріальну основу діяльності підприємства та визначає його виробничий потенціал.

Важливе місце у структурі капіталу займає торговельний капітал, який функціонує у сфері обігу та пов'язаний із реалізацією товарів і послуг. Основною метою такого капіталу є забезпечення процесу купівлі-продажу та отримання прибутку від торговельної діяльності. До складу торговельного капіталу належать товарні запаси, грошові кошти для проведення розрахунків, а також інші ресурси, необхідні для організації збуту продукції та просування товарів на ринку.

Окремим видом є фінансовий капітал, що являє собою сукупність фінансових ресурсів підприємства, які використовуються для здійснення фінансових операцій, інвестиційної діяльності та забезпечення розрахунків. Фінансовий капітал забезпечує ліквідність підприємства, підтримує його платоспроможність і створює умови для ефективного управління фінансовими потоками.

Для забезпечення стратегічного розвитку підприємства важливу роль відіграє інвестиційний капітал, який спрямовується на реалізацію інвестиційних проектів та довгострокове розширення діяльності. Використання інвестиційного капіталу пов'язане з модернізацією виробництва, упровадженням новітніх технологій, придбанням обладнання, освоєнням нових ринків та іншими напрямками інвестування.

У науковій та практичній літературі капітал підприємства класифікується за джерелами формування, економічним змістом та особливостями оцінювання. Одним із основних видів є первісний капітал, який формується на етапі створення підприємства за рахунок внесків засновників або власників. Він виступає фінансовою основою для започаткування господарської діяльності та забезпечує покриття первинних витрат, необхідних для функціонування підприємства. [2-3]

У процесі діяльності підприємства формується накопичений капітал, який виникає внаслідок отримання та реінвестування прибутку. До його складу належать нерозподілений прибуток, резервний капітал та інші фінансові ресурси, накопичені підприємством у результаті ефективного господарювання.

Для забезпечення розширення діяльності підприємства широко використовується залучений капітал, який представляє собою фінансові ресурси, отримані із зовнішніх джерел на певних умовах. До нього належать банківські кредити, позики, кредиторська заборгованість, інвестиційні кошти та інші зобов'язання.

Важливе місце у структурі власного капіталу займає додатковий капітал, який формується внаслідок переоцінки активів, отримання емісійного доходу, безоплатного надходження активів або інших операцій, що спричиняють збільшення власного капіталу підприємства. Додатковий капітал сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства та створює додаткові можливості для його розвитку. [1-3]

У фінансовому менеджменті значна увага приділяється оцінці капіталу в часі. Зокрема, капітал у теперішній вартості визначається як поточна вартість фінансових ресурсів з урахуванням дисконтування майбутніх грошових потоків. Такий підхід

використовується для оцінювання ефективності інвестиційних рішень та визначення реальної вартості капіталу. Натомість капітал у майбутній вартості відображає суму фінансових ресурсів, яку підприємство може отримати у майбутньому внаслідок інвестування та нарахування відсотків.

Окремо виділяють номінальний і реальний капітал. Номінальний капітал відображається у фактичному грошовому вираженні без урахування інфляційних процесів та зміни купівельної спроможності грошей. На відміну від нього, реальний капітал оцінюється з урахуванням інфляції та змін вартості грошей у часі, що дозволяє визначити його фактичну економічну цінність і реальну купівельну спроможність.

Висновки

Отже, капітал підприємства є однією з найважливіших економічних категорій, що визначає можливості здійснення господарської діяльності, рівень фінансової стійкості та перспективи подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Саме капітал виступає основою формування матеріальних, фінансових та інвестиційних ресурсів підприємства, забезпечує безперервність виробничого процесу, реалізацію стратегічних цілей та підтримання конкурентоспроможності на ринку. Ефективність управління капіталом значною мірою впливає на результати діяльності підприємства, його прибутковість, ліквідність, платоспроможність та інвестиційну привабливість.

Дослідження різних підходів до класифікації капіталу дає змогу глибше розкрити його економічну сутність та особливості функціонування у системі фінансово-господарських відносин підприємства. Зокрема, класифікація капіталу за сферою діяльності дозволяє визначити напрями його використання у виробничій, торговельній, фінансовій та інвестиційній діяльності підприємства. Такий поділ сприяє більш ефективному управлінню ресурсами та забезпеченню раціонального їх розподілу між окремими видами діяльності.

Важливе значення має також класифікація капіталу за способом оцінювання у часі, оскільки вона враховує вплив інфляційних процесів, зміну вартості грошей та необхідність оцінки ефективності фінансових рішень у довгостроковій перспективі. Визначення теперішньої та майбутньої вартості капіталу дає можливість обґрунтовувати інвестиційні проекти, оцінювати доцільність залучення фінансових ресурсів та прогнозувати економічні результати діяльності підприємства.

Таким чином, раціональне формування, оцінювання та управління капіталом є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучменко В. О. Економічна сутність поняття капіталу підприємства та його структури. // Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 33/1. – С. 232–237.
2. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 19 (1). С. 14–18.
3. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / О.В. Портна. – Львів: Магнолія, 2015. – 312 с/

Руда Лілія Петрівна - к.е.н, доцент кафедри Фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email: rudalist_ok@ukr.net

Кравець Андрій Миколайович – студент групи МФКД-22бз, Факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: kravets2004@gmail.com

Ruda Liliia - PhD, Assistant Professor of the department of Finances and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: rudalist_ok@ukr.net

Kravets Andrii — student of group MFKD-22bz, The Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: kravets2004@gmail.com